

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Expositiones super orationem dominicam

Heinrich <von Langenstein>

[Basel], nicht nach 1474

Exposicio henrici de hassia super ave maria

[urn:nbn:de:bsz:31-315756](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-315756)

Explicio herici de bassia sup aue maria

Aue maria. p̄cul dubio. Illā sancte matris
ecclesie cōsuetudinē / qua dicta oracione ore
filij dei formata / atq; vt v̄sum ē fidelib; ad
mouendū ⁊ gloificandū patrem celestem
instituta. subiungit verbū salutacionis ore angelico p̄
nunciatū. in honore v̄ginis dei genitricis. cum clausula
laudis sui filij spū scō suggerente originē traxisse omni
no fatēdū est. Alioqui qua temeritate quauē leuitate os
p̄ccatoris p̄sūpsisset. ruminare iugiter. verbum ange
licum in honorem virginis addēdo id qd elizab; cecinit
ad laudem concepti in ea saluatoris. Quare etiā hō v̄gi
ni mediatrici p̄rexisset oraciōem potius solūmodo lau
datoriā qm p̄ vigenti; humanis necessitatibus suppli
catoriā. Sancto sp̄itu igit̄ sic p̄udente salubriter fac
tum est. vt post oracionem dominicam qua ⁊ deum pa
trem gloificamus ⁊ singula huic mortali vite ad salu
tem necessaria petimus. diceremus oracionem glori
ficatoriā filij. quem pater inter se ⁊ nos mediatorem
posuit. p̄ quē ⁊ nos r̄demit ⁊ omnia p̄ ipsū nob; donari d
ere iit. Atq; laudatoriā v̄ginis matris quā aduocatri
cem habem; ad filium vt hijs tā pijs tanq; do patri ca
rissimis mediatorib;. decenti laudis ofessione nob; beni
uolis factis / omne petitū a patre obtineam; ide eē po
test q; p̄ dominice oraciōis oblationē hac oraciūcula tā
q; captōe b̄uolēcie m̄ri ⁊ filio p̄reeta r̄petere ofueu
im; Et ne nos idueas i tēptaciōez / s; libera nos a malo. q̄
si dicere velim; deo pati iterueniēte filio b̄ndicto quē p̄
nob; ex b̄ndicta v̄gie i cāna; volūisti / atq; ip̄a intercedēte

desse hōis q̄a te petiūm? / p̄arie libera nos ab oibz mal'
Ideoqz hac oracōe s̄il' v̄ginis matris ⁊ filij d̄i patris
magnificatoria . verbis quīdem exigua . virtutuu vero
celestium misterioz grauidissima . sicut ⁊ oracione do
minica orantes . diuina istione formati audemus dicere

Capitulum secundum .

Ave maria gratia plena dominus tecum bene
dicta tu in mulieribus ⁊ benedict⁹ fructus ve
ntris tui ihesus xps amen! Hanc oracionez
in particulas quatuor diuidēdā eē . h̄ indicat quod ab ā
gelo . placū ē . Ave maia gra . ple . do . te . tu . in . mu . Et
ab elizabz dū ad p̄sentiā maie exultauit ifās i vtero ei⁹
dictū est . Et benedict⁹ fruct⁹ v̄tris tui . Particulā
vero terciā . v̄tpote ihs xps . sum⁹ p̄otifex addēdā cen
suit . Et / Amē . pticulā . quātā deutō pleb̄ ad iecit . Pā
ticula p̄ma v̄ginē salutat ⁊ dignificat . Secūda filium
benedicit ⁊ glorificat . Tercia filiū nominat ⁊ ipsū xps
seu messiā p̄dicat . Quāta ex h̄is salutē optat ⁊ vitatez
affrīmat . Prima reddit v̄ginē nob̄ beniuolā . Secūda
i eliat nob̄ filij ei⁹ eplēmecia . Tercia dat dicētibz eam
statutā indulgētā . Quarta āplexādo vitatē ⁊ cupiendo
salutē meret̄ d̄i gr̄tiā . **S**ed quomodo āgel⁹ v̄ginēz
salutādo dignificauit l' dignā ostēderit itelliges . si q̄
rēti q̄lis ē ista salutacio . Respōdeat . Fuit renerēcialis
⁊ adoratoria . Fuit stat⁹ salutāis optatoīa . fuit de ieffa
bili nouitate amitoīa . fuit magnitudini dignitatis cōg
tulatoīa . fuit tal' salutacō que ex patre salutantis ex
pressit affectū singularitatis amicitie ⁊ caritatis affect⁹
beniuolētie ⁊ familiaritatis affectū fauoris ⁊ pacis Ex
parte v̄o v̄ginis salutate expressit ipsius precedentem

In p̄sentia s̄il' v̄ginis matris ⁊ filij d̄i patris

Aue

quod prima

13
Ihm xpm. et interpellat pro nobis ad ipsum. Igitur. **Aue** quia abstulisti maledictionem eue. **Aue** quia elisisti eterno dampno nativitas. **Aue** quia redidisti nos iure eue. **Aue** quia sine ve macula originali. et sine ve culpa actuali. **Aue** virgo perpetua quia restitisti que perdit matrem eua. Ergo aures redemptis inclina filiis eue. qui iugiter ad te clamant. **Aue** matris quam altissimus archangelo e celo missus taliter affatus est. **Cuius** inaudite dignificationi archangelus sic ostendit est. **In** cuius hac salutatione singulari homo deo et angelus reconciliatus est. Ergo virgo pia aures inclina miseris iugiter ad te clamantibus. **Aue**. matris. quia gratia plena. quia domini tecum quia benedicta tu in mulieribus. plena quidem totaliter plena permanenter. plena super effluenter. **Gratia** eadem plenitudinis cunctarum virtutum certitudinis credendarum veritatum. **Gratia** illustrationis prophetice. **Contemplationis** excellentissime. **Gratie** optime et paginis naturalis. singularissime pulchritudinis corporalis. decetissime habitudinis mortalis. quoniam omni artifex ad ipsius in utero matris formationem supernaturaliter concurrentem. suo filio dignum tabernaculum fabricatur. eam in se habet. tanta omni gratificationum carismatum et dignificationum habituum plenitudinis ornatum ut etiam in eius exteriori effigie gratia divina tam efficaciter luceret quam eius aspectus carnalium estus extingueret. peritorum corda impingeret. mundanorum desideria leuaret ad celestia et speculum mundicie omnino esse iudicia. **Implevit** eam itaque in ventre gratia clemencie et in corde gratia caritatis. ut in ore esset gratia affabilitatis. **In** matris gratia misericordie et largitatis. **In** gremio natiuitas gratissima. **In** vultu puritas pudicissima. **In** intellectu prudentia. **In** cogitatu

mūdicia. Modestia in auctu. Temporalia in affectu
 In aspectu verecūdia. et in omni sensu et corporis gestu
 virtutū relucētia. Igitur ve effluēt plēa gratia. de cuius
 plenitudine accipiūt uniuersi. Tristes solaciōez. peccatores
 viam. Iusti perfectiōez. Angelicis leticiāz. deniqz
 tota trinitas gloriāz. et dei filii hūmāe carnis sustācia.
Ergo q̄a gr̄a plēa. in nos redūdet gr̄e venia. p te v̄go
 serena. **Cū** sit dñs tecū. q̄a dñs sp̄s sanctus p̄uenit i te
 dñs filius deceptus ē i te. dñs pater pariter cū hīs habita
 uit i te dñs pater tecū q̄ genuit quē accipis. dñs sp̄s
 sanctus de q̄ accipis. dñs filius quē carne iduis. dñs tecū.
 dote dispōsacōis individualis. federe amoris filialis.
Munere gratificacionis singularis. **Tecum** dei filius
 in ventre. **Tecum** sp̄s sanctus in mente. tecum
 pater in utroqz te replente. tecum dominus filius con
 substancialis in carne sua. tu secūm latens in gloria e
 terna. tecum dominus in uia familiari assistencia. tecū
 in patria faciali presētia. vbi tu iam secūm in uisione
 clara et fructiōe beata. **Ergo** p̄care v̄go felix. ut nos
 thas secū dñs. q̄a sic ē tecū q̄a. **Benedicta** tu i mulier
 bo. designata uaticinio. **Factificata** i utero. electa p̄ dei
 filio. quā sp̄s sanctus itrouit et tēplū dei ossecant. quā
 uir nō tetigit h̄ altissimi v̄tus impregnauit. **Būc** dicta
 tu q̄a v̄go purissima sil' et m̄r ple beatissima. **Cuius** v̄gi
 nitati addit fecūditas. et fecūditati i deceptu sactita
 tis. et sactitati i partu iocūditas. quā beatā dicūt oēs
 generatiōes. tremūt demōes. **Venerātur** angeli. in uo
 cant peccatores. **Benedicta** regalis progemes tam d̄
 siderata ueniens in hoc exilium. **Benedicta** danielis.
 iclita proles. que heredem posuisti in regni eius solium

Ingen

dauidis

Benedicta tu gloria abrahe que ptulisti semē benedicti
ois oim gēciū Bñdca stella iacob. p q̄ lux vera venit in
mundū. Benedicta v̄ga aaron que nob fructū dedisti
saluciferū. Benedicta tu v̄ga radice yelle. de q̄ flos
p̄dit. Benedictus fructus vētris tui. quo benedict⁹
est mūdus. quo refect⁹ ē dei popul⁹. q̄ sanat⁹ ē egro
t⁹ q̄ erat semini⁹ relictus quo es. Et tu benedicta in
mulierib⁹ idē iter ymo veri⁹ sup mulieres q̄a nō q̄sivna
ex mulierib⁹ q̄ deipiūt carnali more. Cōceptū gestāt cū
labore ⁊ palum teū dolore. s̄ q̄ v̄go decept⁹ v̄go p̄perit
⁊ sine onere gūda fuit. ⁊ sine dolore fructū vētris sui
effudit. Ergo ⁊ tu nos bñditōis celestib⁹ in p̄t. q̄ es
sic benedicta in mulieribus. **Capitulū terciū.**

Benedict⁹ fruct⁹ vētris tui. idem te inter
ueniēte nos benedicat. quia ⁊ ip̄e ē benedict⁹
vt benedicat. ⁊ benedicat i ip̄so omnes tribus
terre. vt adeo p̄missū ē abrahe. Benedicā i q̄ benedicti
bus tibi atq̄ ite. ⁊ in semine tuo benedicentur vniurse
cognaciones terre. benedicentur in q̄ denūciacione veri
tatis sonante in omnem terram. benedicentur recep̄ciōe
lauacri regeneracionis delentis omnem culpā. ablacōe
primeue maledictōnis destructione dyabolice domina
cionis. benedicentur allacōe donorum spiritualium p̄pi
ciacione in fluenciarum celestium ⁊ multiplicacione bo
norum temporalium. **Juxta prophetam.** Benedixisti
domine terram tuam. auerdisti captiuitatē iacob. Re
misti iniquitatē pleb̄ tue. Mitigasti omnes irā tuam
videlicet mittēdo i mūdū benedictū fructū vētris v̄giāl
bēdictū i q̄ a dō p̄re gr̄az pleitudie. bēdictū ab ysaac
sub figurā v̄laie **In p̄riacha iacob.** Ecce i q̄ odor filii

mei tãq̃ odor agrũ pleniquẽ bñdixit dñs. Et det tibi de
 us de rore celi ⁊ de vbertate terre multitudine frumẽ
 ti ⁊ vini seruiat tibi gẽtes ⁊ adiuuãt te filij pãis tui q̃
 maledixerit te maledict̃ eie. Et q̃ bñdixerit te bñdictio
 bo r̃pleat. h̃ oĩa i h̃. fructu bñdictio ṽtris ṽginal' im
 pleta eẽ ostat. Cui⁹ nois odor agrũ mũdi r̃pleuit per
 quẽ ros g̃tle d̃ celo d̃scendit e⁹ frum̃to ⁊ uno id eẽ cor
 pore ⁊ sanguine suo mũdi⁹ uiuit ⁊c. Igit̃ ṽre lãd̃ict⁹
 fruct⁹ ṽtris tui ihs xps. q̃ se l̃ r̃dicẽtes oĩm r̃plet bñ
 dictionum dulcedine. qui ñmo ⁊ qui maledicẽtibus
 se benedicebat qui se maledicẽtũ ob probarijs ⁊ contu
 melijs tradidit vt nos donim̃us honoribus r̃stitueret
 Et maledictionem crucis subire voluit vt benedictio
 nibus salutis nos replet. Et benedictus iterum idẽ
 s̃cundum hominem a deo patre ṽnditione s̃ rituali oſe
 trac⁹. in sumã regalis ⁊ sacerdotalis presidenciã digni
 tatis qua data est ei ois potestas i e. io ⁊ i terra benedi
 cendi i spũalibus ⁊ in temporalibus. iudiciũ faciendi. p̃
 mia iuxta merita distribuẽdi. bonis bona. malis ma
 la. Et benedictus etiam quia omnium celestium donõ
 rum sup̃ressuenti plenitudine ⁊ redundancia omnis
 gracie ⁊ veritatis repletis. vt de plenitudine bñdicti
 ois ip̃i⁹ oēs acciperem⁹ g̃tã p̃ g̃tia idest g̃tã beatitu
 dinis p̃ g̃tia iuste ⁊ meritorie oprationis quã dat bñ
 d̃ict⁹ fruct⁹ ṽtris tui. Iterũ bñd̃ict⁹ idẽ bñd̃ictõẽ
 laudis ⁊ publicacõẽ veritatis d̃claratus. mediator di
 ⁊ hominum xp̃ist⁹ ih̃sus. qui natura dei filius. p̃p̃
 miaz factus eẽ filij hois. vt nos natura filij hominũ filij
 dei p̃ illũ g̃tã fierem⁹. q̃ q̃q̃ ess̃ dei ṽt⁹ ⁊ sapia i m̃deat̃
 tũ sacrificiũ malõs eẽ q̃ sũere p̃ nob̃ semetip̃z eximãtũ

et forma serui accepta semel p̄ omnibz oblatuſ est ut
b̄ndiceret nobis ⁊ p̄piciacio fieret apud patrem p̄ pec
catis nostris ⁊ gustarem⁹ in hoc q̄ suauis est fructus
v̄tris tui. fruct⁹ quidē vitigenus. cuius uinū geriat v̄
gines. refrēnat libidines. ebrios facit sobrios. iracon
dos reddidit placidos. fructus aromaticus. cuius
masticacō fugat omne toxicum sanet oēm egrotum vul
neratos solidat. ⁊ sanos a lapsu p̄seruat. **De q̄ fructu**
q̄ nō gustauerit mortē ihene absq̄ dubio euadere nō va
lebit. fruct⁹ arbore⁹ q̄ v̄tute celesti format⁹ ⁊ p̄cussio
nibz m̄ltis fract⁹ i arbore crucis p̄ nobis aruit. ⁊ ru
bicūdi alliciēdo nos ibi apparuit. quē fructū q̄ sibi non
collegit nec d̄ ei⁹ dulcedine gustare laborauit p̄cul
dubio a uita p̄ximi exul erit. **Quare caede omnibus a
lijs creature pl̄tacois fructibus vtendum est finali
ter vt fruamur fructu orti aromatum v̄tris tui. orti
rosatum. v̄tris tui uinee engadi. v̄tris tui fructu
rubi moysi adētis v̄ge aaromicae florētis fructu radice
pelle germinantis v̄tris tui siquidem. q̄a ex tuis pu
rissimis sanguinibus in eo format⁹ ⁊ maternali modo
nature uiribus in eo fact⁹ ⁊ augmentatus ⁊ tantem
ex eo in mundum mirabiliter natus. **Ihesus cristus**
qui interpretat⁹ saluator v̄ctus indiuisibiliter v̄cti
one regali ⁊ p̄tificiali. vt fit rex regum ⁊ pontifex futu
rorum bonorum saluum factururus populum suū a pec
catis suis. **Habemus ergo pontificem magnum qui pe
netrauit celos. **Ihesum** filium dei potentem compati
firmitatibus nostris. quoniam languores nostros tu
lit ⁊ dolores n̄ros ip̄e portauit habē⁹ ⁊ regē magnū in
surgētes inimicos v̄bo p̄sternere potētes i iudicio m̄iam****

pferentē ad ignoscēdū facile . non q̄rētē uindictam .
 h̄ p̄stolatē reorū p̄nitentiā . **H**abemus reginam magnā .
 Regis matrē plenā gratia b̄ndictā in mulieribus . que
 sedet ad dextrā ip̄i in celestibz . **A**ddeamus ergo cum
 fiducia ad thronū gratie ihu filij dei ut miam ōsc̄m̄
 gratiā iuem̄ . **A**ddeam̄ ōfidēt ad thronū matris . ut
 ipsa mediatrice p̄pitiū habeam̄ . b̄ndictū fructū v̄tris
 sui ih̄m existū . **Q**uid est ergo q̄ orātes non obtinebim̄
 apud deū patrē qui p̄ redimēdis nob̄ p̄prio filio suo
 n̄ pep̄it . h̄ p̄ oibz nob̄ t̄didit illū icarnādū i utero v̄gis
 et suspēdū i ligno crucis . ut idē gustem̄ fructū v̄
 tris tui . **E**t quid cuiq̄ d̄negabit̄ cū filiū p̄ nob̄ suscep
 ta patri denudabit vulnē . **E**t dicet . **P**ater quomā ego
 filiū tuū . uide ea caritate q̄ me imūdū misisti . et ōside
 ra vulnē mea q̄b̄ p̄cepto tuo hoīez redemi q̄ tibi ōste
 do q̄ten̄ et tu illoz miserearis . q̄s p̄ me redemisti . **I**ta
 q̄ ut hildogardis ait q̄ciēl̄ cūq̄ oīpotēs p̄ p̄uis op̄ibz
 hoīm irritat̄ . filiū eius ipsū vulnē sua ostendit q̄ tam
 diu aperta . q̄tum ad cicatricū apparēciam permanebūt
 quam diu homo in mundo peccat quare et a peccatoibz
 filius exigit ut genua sua iugit̄ ad omnipotentē patrē
 suū flectāt orantes . ut intercedente filio bona prestet
 eosq̄ ab omni malo liberet . confisus q̄ nulla vtiq̄ ibi
 esse poterit p̄tenciū repulsa vbi tot intercedunt pie
 tatis iudicia . **M**atre ostendente filio que sūxit v̄bra .
Et filio patri monstrante que suscepit vulnē . **E**cce q̄
 congrue q̄q̄z prouide a spiritu sancto effectum est . ut
 post dominicam oracionē i q̄ iubētē filio petim̄ a p̄re ne
 cessaria v̄triusq̄ uite subūgat̄ oracō laudatoria v̄ginis
 m̄ris et gloriatorialisue pl̄ . ut ita confessione laudis

Amen

utriusq; benivolentiā capta iplis mediatorib; quē recte
petimus indubitāter obtineā? • **E**t subiūgitur amē
idest fiat vt matre aduocāte apud filium ⁊ filio apud
patrem utiq; exaueliamur vel amē idest vere scilicet ita
est q; tu es gratia plena ⁊ dominus tecū ⁊ benedic-
ta tu in mulierib; • **E**t benedict? fructus ventris tui
ihs xpristus • **M**odis omnibus vt iūsum est • vel amē
idest fiat vt hec laus filij ⁊ matris semper ⁊ vbiq; per
sonet in testimonium veritatis xpistiane ⁊ in memoriā
exordij humane redempcionis ⁊ atq; taliter mortālibus
exhibite diuine miserationis.

Explicit expositio super Aue maria reuerendi
magistri henrici de bassia.

16

Incipit explicio beati Augustini episcopi
super Symbolum.

Queso vos fratres. ut nobis referati ho explici-
one symboli attentius audiat. quia h trina
uirtus symboli e sacmēti doctrina. illuminacio
anime. plenitudo credēdi. In eo si quid docet. aut di-
citur. et unitas e trinitas distincta. et trinitas psois. et o-
pulecia cretonis. et redēphio passionis. Hic nexus et fi-
delitatis ab soluitur. hic uite ianua panditur. h gloria
ofessionis ostēditur. Symbolum dilectissimi ffrēs breue
e vobis. h magnū e sacmētis parū ostēdes inuiciōe lati-
tudinis. h totū otines opēdio breuitatis. Exiguus ut
memoriam nō obruat h diffusis itelligentiā supercedat
ofirmās omnes perfectiones credendi. desideria oficē-
di fiduciā resurgēdi. Digne ergo et attentiores et fre-
quenciores. et pro ratione temporis ipsius puriores ad-
audiendum symbolum cōuenistis. Quicquid enī pfigura-
tū e i patriarchis. quicquid denūciatū e i scripturis. quic-
quid predicatū est in pphetis. vel de deo ingenito. vel ex
deo in deum nato. vel de spitu sancto. q̄uis latenter of-
stentum sit. vel desuscipiendi hominis sacramento. vel de
morte domini et resurrectionis misterio. hoc totum bre-
uiter iuxta oraculum ppheticum. symbulum in se conti-
net confitendo tenendo. Ergo fratres carissimi conso-
lacione fidei. et gntia professionis misterio memorie cō-
mendacio. iam ad ipsius symboli perfectionis sacmētū
textūq; vīā? qd̄ ihūe mod̄ icipit **C**redo i de. pa. om. et
Nosce dō? et nouim? ffrēs cr̄mī q̄ ad verā nōo p̄t recē
b̄titudiz pueire n̄ p̄ fidē. **S**cr̄uat nemo p̄t eē n̄ edēdo hū